

Poštnina plačana pri pošti
6101 Koper – Capodistria
TISKOVINA

SVETILNIK

Kulturni občasnik za mlade zanesenjake / Gledališče Koper, Pokrajinski muzej Koper,
Pokrajinski arhiv Koper, Comunità degli Italiani "Giuseppe Tartini" Pirano, Osrednja knjižnica
Srečka Vilharja Koper / Letnik IX / Številka 2 / Februar 2016 / Brezplačni izvod

Topografski song

**Svet je gorat in valovit,
vodnat in hribovit –
vse to pojasni zemljevid.**

**A le če brat pravilno ga znaš,
na pot se takoj lahko podaš.**

**Na zemljevidu menjujejo se barve tri,
vsaka svoje govori.**

**Zelene so barve nižine,
ravnine, doline, kotline.**

**V višino poda se rjava,
Rjava, kot je le krava,
pobarva gričevje, hribovje,
pobarva visoko gorovje.**

**Modra označi jezera,
reke in drugo vodovje,
a največja voda je morje,
ki sega čez vsako obzorje.**

**Barve zdaj so zaplesale,
po plesišču zemljevida,
vse odtenke so razdale,
vsak jim to lahko zavida.**

**Zemljevid zdaj znamo brati,
z barvami smo kakor brati,
svetle in temne in vse hkrati,
nimamo se česa bati.**

Gregor Geč

Vanja Korenč, Renata Vidič,
Gregor Geč

Loli, Boli in svet, poln čudes

Igrata Vanja Korenč in Gregor Geč
Režija Renata Vidič
Scenografija Milan Percan
Kostumografija Anja Ukovič
Glasba Klemen Bračko
Maska Tina Humar
Luč Alen Hrvatin
Ton, rekviziti, projekcija Ivo Štokovič
Fotograf Jaka Varmuž
**Premiera Gledališče Koper,
30. januar 2016**

Loli in Boli nadvse rada potujeta in raziskujeta. Veste, koliko novih stvari **o kraju, naravi, ljudeh, Zemlji** in **osončju** sta že odkrila. Veliko! Zelo veliko! Po toliko raziskovanjih pa sta se odločila, da je treba znanje in odkritja deliti z drugimi. Odločila sta se, da ga bosta delila z nami.

In zatorej, draga raziskovalka, dragi raziskovalec, te vabim, da se skupaj z Loli in Bolijem odpraviš na raziskovalno pustolovščino **po Sloveniji in svetu.**

Zakaj se Zemlja vrti?
Kje v vesolju smo mi?
Sever, jug, vzhod, zahod,
pripravljene smo za na pot.

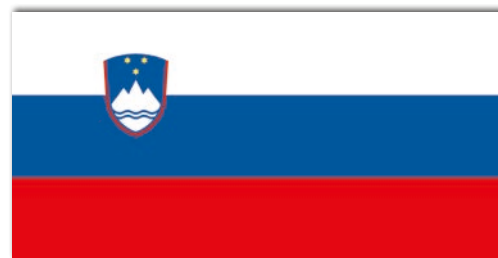
Loli, Boli in svet, poln čudes I. – Kje smo doma?

Na zemljevidu
označi svoj kraj
in ga nariši.

- Koper ima dve imeni. Kateri?
- Kaj pomeni ime **Koper v italijanščini**?
- Nekaj, kar raste na vrtu in se uporablja v kuhinji, nosi enako ime, kot Koper. Kaj je to? ● Slovenija ima **obliko živali**. Veš, katere? ● Kje na tem kokošjem telesu leži Koper? ● Kateri je **najvišji vrh** Slovenije in koliko je visok? ● Katero je **glavno mesto** Slovenije? ● Blizu katerega mesta leži **Postojnska jama**? ● Kaj je stalaktit? ● Kaj je stalagmit? ● Kdo živi v Postojnski jami, ki ima latinsko ime **proteus**?

Opiši Slovensko zastavo
Slovenska zastava je sestavljena iz treh pasov: **belega, modrega** in **rdečega**.

Zgoraj levo leži **grb**, ki ima obliko štita, je na modri podlagi ter obrobjen z rdečo črto. Na sredini grba leži bel **Triglav**, pod njim dve modri črti, ki ponazarjata **morje in reke**, nad njim pa tri zlate (rumene) **zvezde**, ki predstavljajo Celjske grofe iz srednjega veka.

Loli, Boli in svet, poln čudes II. – Kje so drugi otroci doma?

Nariši še sebe.

- Na **Zemlji** je **5 celin**: Evropa, Azija, Afrika, Amerika in Avstralija. ● Na celinah je veliko **držav**. V Evropi so na primer: Slovenija, Italija, Avstrija, Madžarska, Češka, Litva, Grčija ... ● In v vsaki državi je veliko **mest**. ● In v vsakem mestu je veliko **ljudi**. ● Na vsem svetu živi že več kot **7 milijard ljudi**. ● Ljudje se razlikujemo po **rasi**: bela, črna, rdeča ter rumena rasa. ● Ljudje na svetu govorimo približno **7000 različnih jezikov**. * **Samanta**

Reks obiše lepo Vido

Kam je namenjen Reks?
In zakaj je oblečen v slikarja?

Reks je šel na obisk – pa ne h kakšni lepi gospodični Vidi, pač pa je obiskal **razstavišče** na Kidričevi ulici v Kopru, prav blizu muzeja, ki se mu po domače reče Lepa Vida. V tej galeriji so razstavljene slike, ki jih muzej hrani v svojih **skladiščih – depojih**. Stare so od 50 do 150 let, kar za slike ni kakšna posebna starost, in pripadajo **modernej umetnosti**. Slike prikazujejo predvsem **podobe naših krajev**: Kopa, Trsta z okolico, morske motive.

Slikarji slike pogosto opremijo s svojim **podpisom** (signaturo), **letnico nastanka** (datacijo) in včasih tudi z **naslovom**. Pravimo, da je slika signirana (podpis) in datirana (datum). Večino slik na razstavi so naslikali **primorski slikarji**, doma iz Kopra, s Krasa, iz Trsta in okolice. In sedaj k nalogam:

2 Znaš dobro opazovati? Vsak košček – **detajl poveži s sliko**, ki ji pripada, vendar pozor: en košček je odveč!

4 Sprehodi se do Galerije moderne in sodobne umetnosti na Kidričevi ulici 23 a in v njej **poišči spodnjo sliko**; je slika **signirana in datirana**? Na črte **izpiši naslov slike in podatke o avtorju**. Si že slišal zanj?

3 Pod vsako sliko na črto **dopiši eno ali več besed**, ki jih najbolj **označujejo!** Vsak odgovor je pravilen, saj gre za tvoje občutke o sliki!

MIR, ŽALOST, VESELJE, SREČA, VRVEŽ, TOPLOTA, MEHKOBA, TIŠINA, NOČ, POLETJE, ZIMA, MIGETANJE, JUTRO, LJUBEZEN, MRAZ, JEZA, VETER, DAN, IGRA, ZMEŠNJAVA, RAVNOTEŽJE, PRAZNINA.

Ustvarjalnice – napovednik

NOVO!
Sobotne delavnice v muzeju

Palača Belgramoni Tacco je med obnovo pridobila tudi nov večnamenski prostor: v njem se enkrat mesečno srečujemo na **sobotnih dopoldanskih delavnicah** in spoznavamo muzejske zaklade.

Noč muzejev v Buzetu – družinska delavnica Kruha in iger

V petek, 29. januarja 2016, vas vabimo v Buzet na Noč muzejev, v okviru katere bomo odprli našo razstavo **Dama z zlatimi uhani**. Ob 18:30 bomo na **družinski delavnici Kruha in iger** spoznavali življenje Rimljanov na naših tleh pred 2000 leti. Šli bomo tudi v »rimsko šolo« ter se pomerili v rimskih igrah. Delavnica je brezplačna.

8. februar, slovenski kulturni praznik – družinski Lov na zaklad in delavnica Vsakemu (tudi Prešernu!) svoj grb!

V ponedeljek, 8. februarja 2016, bomo ob 10. uri uprizorili **družinski Lov na zaklad** po muzejski zbirkah, ob 11. uri pa bo sledila delavnica, na kateri bomo najprej **raziskali grbe koprskih plemiških družin**, nato bomo ob pogovoru o Prešernu poskusili **ustvariti njegov grb**. Dejavnosti so brezplačne.

Zimske počitniške delavnice

V torek, 16. 2., in v sredo, 17. 2. 2016, bodo od 10. do 12. ure potekale **počitniške delavnice**. Seveda bomo spet odkrivali muzejske zaklade – katere in kako, pa naj ostane skrivnost! * **Brigita**

Opdgovori: 1. Sirk, Lukežič, Maleš, Gianelli, Saksida, Černigoj, Spacal; iz preostalih črk Fragiacomo, Pečarič. // 2. 1, 2, 3, 4, 5, 6 b. // Odveč je košček d. // 4. Slika je signirana in datirana, Lojze Spacal, Piranski motyv, 1957.

1 V **sosednjem kvadratu poišči priimke sedmih znanih slikarjev**

Rudolf Saksida,
Miha Maleš, Albert Sirk,
Bartolomeo Gianelli, Lojze Spacal,
Avgust Černigoj, Avrelij Lukežič.

Neuporabljene črke izpiši na spodnjo črto in dobil boš priimka še dveh slikarjev, katerih dela si lahko ogledaš na razstavi!

F S I R K R A L
G I P A C O M U
Š E L A M O P K
E Č A R C I Č E
A D I S K A S Ž
G I A N E L L I
J O G I N R E Č

Muzejska jesen na fotografijah

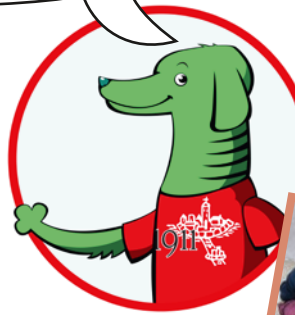
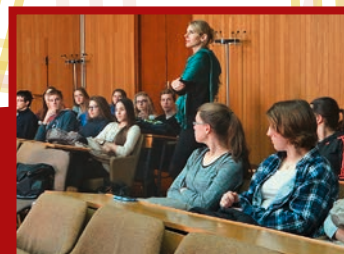
V okviru projekta **Z igro do dediščine** smo odkrivali življenje v starem Rimu.

Na prvi jesenski počitniški delavnici smo spoznavali Rimljane, njihovo hrano, oblačila, nakit, igre in ... podali smo se v rimsko šolo!

Naša **Dama z zlatimi uhani** je gostovala na otoku Krku na Hrvaškem, kjer smo pripravili delavnico za osnovnošolce in predavanje za dijake. Nekateri so se prelevili v prave Rimljane!

Koliko otrok me je obiskalo v muzeju! Prišli ste osnovnošolci iz Lucije, Komna, Prad, Markovca, Pirana, Kopa, Marezig, Šmarinj ter celo Milj v Italiji; srednješolci iz Izole, Kopa, Ljubljane in Buzeta na Hrvaškem. Obiskali ste me tudi osnovnošolci z Ljudske univerze v Kopru ter uporabniki Varstveno-delovnega centra iz Kopa. Bravo, pridite spet!

Na drugi jesenski počitniški delavnici pa smo si ogledali novo razstavo o kuhinji in kulturi prehranjevanja v preteklosti, potem smo zavihali rokave in se preskusili v nekdanjih otroških opravilih ter se za konec sprostili z igranjem starih iger.

* Brigita

Na delavnici **Stari običaji v adventnem času** smo najprej v muzeju poiskali sveto Lucijo in Miklavža, nato pa okrasili božično drevesce, posejali božično žito ter izdelali papirnate jaslice.

Zajezite potoke, sužnji, travniki so pili dovolj

(*Pastirske pesmi III, 111, Publius Vergilius Maro, 70–19 pr. n. št.*)

Poplava ali povodenj rečemo takrat, ko voda prestopi bregove, strugo, obalo in se razlije povsod. Nastane takrat, ko so obilne padavine, zaradi taljenja snega, zajezeni odtoki, plazovi, neočiščene struge, plimovanja.

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je zapisano, da je **poplava** ali **povodenj** »... razlitje, razširjenje velike količine vode po kaki površini ...«, v Geografskem terminološkem slovarju pa, da je »... redno ali obdobjno razlitje vode iz prenapolnjene rečne struge, jezerske kotanje, morja ...«. Poplave se lahko pojavijo večkrat na leto ali v nekem daljšem časovnem obdobju. Pogostejše so spomladi in jeseni.

Poplave so lahko koristne – takrat govorimo o poplavljanju polj, denimo nižinske poplave ali poplavljanje kraških polj, ki povečajo rodovitnost tal ter zemlji prinesejo manjkajoče snovi in hranila; o vzdrževanju nekaterih ekosistemov (živalskega in rastlinskega sveta); o polnitvi podtalnice, ki je pomembna za ohranjanje življenjskega okolja. Periodične poplave so se v zgodovini pokazale kot pomemben pogoj za razvoj civilizacij, kot je na primer, egipčanska.

Vendar, poplave so tudi uničujoče in nevarne, zlasti tiste hudourniške, ki imajo rušilno moč. Takšne poplave lahko odnesejo mostove, spodjedajo bregove in uničijo cela naselja.

Tudi morske in mestne poplave lahko naredijo veliko škode. Pri tem je glavni vzrok neupoštevanje naravnega vodnega kroga.

Velike poplave v Sloveniji so bile v letih 1901 – porečje reke Save, 1910 – poplave na Štajerskem, 1923 – poplavijo reke Sava, Savinja in Krka, 1925 in 1926 – poplavijo Savinja, Drava in Mura, 1933 – poplavita Sava in Savinja, poplavljeni je Ljubljansko barje, 1954 – poplavi Savinja, 1990 – poplavijo Savinja, Kamniška Bistrica in Sora, 2007 – poplavita Selška Sora in Savinja, 2010 – poplavijo Ljublanica, Krka, Savinja, Sora, Dragonja in Kolpa.

Poplavna območja, o katerih se najdejo podatki v arhivu, so Pivka, Planinsko polje, Rižana in Badaševica, Dragonja in Drnica ter morje.

Poplava v Kopru, 10. novembra 1951, SI PAK 344, Zbirka fotografij in razglednic.

Kviz:

Vrste poplav so (izloči vsiljivce):

- hudourniške poplave
- hudomušne poplave
- nižinske poplave
- gorske poplave
- poplave na kraških poljih
- kopalniške poplave
- morske poplave
- mestne poplave

Poišči pesem Frana Levstika in dopiši naslov in manjkajoče besedilo:

Po travnicih méhkkih o pol noči
Plesaje Vil jasno kolo se vertí,
Po jezeru vozi se ladjica,
Povodnja prepeva v nji deklica.
/.../

»Ob bregu,
V vodici pa
Tam lepe cvetlice,
Tam rože za vajno poroko cvetó.«
/.../

Devica hiti berž do svitle vode,
On pa nejevoljen za ljubico gre.
Po jezeru
V njej poje povodnja deklica.

* Nada

L'Epifania che ... tutte le feste porta via

La Comunità degli Italiani "Giuseppe Tartini" di Pirano ha iniziato il 2016 festeggiando l'Epifania. **L'Epifania tutte le feste porta via** è la frase tradizionale che sta ad indicare il termine del periodo natalizio e con la quale abbiamo salutato il pubblico di Casa Tartini mercoledì 6 gennaio 2016. Durante la serata si sono esibiti Amelie e Sven Liden al pianoforte, gli amici della CI di Salvore hanno presentato uno schetch "Salvora ala vecchia" e Ondina Lusa ha fatto giocare tutti alla "Tombola in piranese". A decorare casa Tartini i disegni, le Befane e le scope realizzate durante i laboratori creativi curati da Fulvia Zudič e Liliana Stipanov.

«La tonbola in piranese»

La signora Ondina Lusa ricorda che ai tempi della sua infanzia gli adulti si divertivano giocando a tombola, in modo particolare dando a ciascun numero una denominazione scherzosa e ce la propone in occasione di varie festività.

Ecco alcuni numeri de *La tonbola in piranese* tratti dal secondo volume de **Le perle del nostro dialetto** di Ondina Lusa e Marino Bonifacio.

- 1** – picio mondin che fa cache e pissin in bucalin
- 4** – la caregheta (sedia)
- 6** – sei bello
- 13** – porta fortuna
- 21** – primavera
- 22** – le do anarete (le due anatre)
- 33** – i ani de Cristo (gli anni di Cristo)
- 44** – caracaca / le savatine de le siore / le savate (le ciabatte)
- 50** – la corona
- 77** – le gambe dele donete (le gambe delle donne)
- 90** – la paura fa novanta – el più vecio

* Fotografie e testi: Fulvia Zudič

A Pirano si cantava:

La Befana ven de note
co' le scarpe dute rote
co' la veste a la romana.
Viva, viva la Befana.

Ali poznate ime najmanjšega sesalca na svetu, ki živi pri nas v Škocjanskem zatoku?

● Slonovska rovka

● Miška

● Etruščanska rovka

● Rovka

Oddelek za mlade bralce je lani jeseni dobil čisto svojo **maskoto**, ki je podobo prevzela po najmanjšem sesalcu na svetu. Ker je maskota v živo prav velika, se sprašujemo, kako je to mogoče, če je bila še do nedavnega najmanjša na svetu? Zaupala nam je svojo skrivnost. Pravi, da **vsakič, ko prebere knjigo, zraste za kak milimeter**, in ker je strastna bralka, je danes že prava **velikanka**. Bi tudi vi radi čim prej zrastle? Hitro v knjižnico pa kakšno knjigo prebrat!

Kako se imenuje maskota koprške knjižnice, ki je svojo podobo prevzela po etruščanski rovki?

- Berem Rada
- Rovka Črkolovka
- Knjiguljčica
- Miška Črkolovka

Imate radi glasbo? Izdelajte si prikupne majhne citre!

Potrebujete:

- vžigalično škatlico
- vžigalice
- sukanec
- fotokarton
- nalepke
- lepilo

Vam je reševanje kvizov všeč? Svoj prosti čas radi preživljate ustvarjalno?

Oglejte si **blog Oddelka za mlade bralce**, ki je dostopen na povezavi: <http://oddelekzamladebralcekp.blogspot.si/>, kjer boste našli veliko zanimivega in poučnega pa tudi odgovore na zgornja vprašanja.

Če bi radi bili **na tekočem z vsem, kar se dogaja v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja**, se lahko prijavite na **brezplačno obveščanje z sms**, tako da skenirate spodnjo kodo QR.

<http://oddelekzamladebralcekp.blogspot.si/>

Loli, Boli in svet, poln čudes III. – Ali so v vesolju tudi otroci doma?

- **Zemlja** je eden od **planetov** v našem osončju, imenovanem tudi **modri planet**.
- Notranja zgradba Zemlje je **kot mehko kuhano jajce**. Sestavljajo jo namreč zemljina skorja (jajčna lupina), plašč (beljak) in tekoče jedro (rumenjaki).
- Zemlja se vrti **okoli svoje osi**.
- Zemlja se v enem letu zavrti **okoli sonca** in zaradi tega vrtenja nastajajo tudi letni časi.
- Kaj vse sestavlja osončje?
- Ali je sonce zvezda ali planet?
- Sonce je naš glavni vir toplote in svetlobe.
- Zemlja je od sonca oddaljena 149,6 milijona kilometrov.
- Osončje predstavljajo **sonce, osem planetov, 140 lun** in množica malih teles, kot so **asteroidi** in **kometi**.
- Po vrsti si sledijo: SONCE – Merkur – Venera – Zemlja – Mars – Jupiter – Saturn – Uran – Neptun.
- Prvi štirje planeti (Merkur, Venera, Zemlja, Mars) so manjši kamniti planeti, Jupiter, Saturn, Uran in Neptun pa veliki plinasti. Ti imajo manj lun kot manjši kamniti planeti. Zemlja ima na primer samo eno luno, ki kroži okrog nje, Saturn pa jih ima najmanj 60, morda celo več, saj številna telesa v vesolju še niso odkrita.
- V vesolju je veliko **galaksij**, slednje pa sestavljajo milijoni **zvezd**.
- Kaj na nebu imenujemo **Rimska cesta**? * **Samanta**

Doriši še svoj planet.

Gledališče
Teatro Koper
Capodistria

POKRAJINSKI MUZEJ KOPER

MUSEO REGIONALE DI CAPODISTRIA

POKRAJINSKI ARHIV KOPER
ARCHIVIO REGIONALE DI CAPODISTRIA

COMUNITÀ
DEGLI ITALIANI PIRANO
Giuseppe Tartini
SAMOUPRAVNA SKUPNOST
ITALIJANOV PIRANO

Osebnostna knjižnica
Srečka Vilharja Koper
Via Srečka 11 - 6000 Koper
www.ksk.si

MESTNA OBČINA KOPER
COMUNE DI PIRANO

OBČINA PIRANO
COMUNE DI PIRANO

Svetilnik / Kulturni občasniki za mlade zanesenjake / Letnik IX, številka 2 / Izdajajo Gledališče Koper, za izdajateljico Katja Pegan; Pokrajinski muzej Koper, za izdajateljico dr. Luka Juri; Pokrajinski arhiv Koper, za izdajateljico mag. Nada Čibej; Comunità degli Italiani "Giuseppe Tartini" Pirano, za izdajateljico Fulvia Zudič; Osebnostna knjižnica Srečka Vilharja Koper, za izdajateljico David Runco / Uredniški odbor: Samanta Kopal (urednica; info@gledalisce-koper.si), Brigita Jenko (brigita.jenko@pokrajinski.muzej.koper.si), Fulvia Zudič (comunita.italiana@siol.net) / Lektorica slovenskega jezika Alenka Juvan / ISSN C506-158X / Priprava slik in tisk Tiskarna Vek Koper / Naklada 3.000 / Koper, februar 2016 / Na naslovnici prizor z vaje za predstavo *Loli, Boli in svet, poln čudes* (foto: Jaka Varmuž) /